

Україні в патріотичному вихованні, формуванні відповідного світогляду суспільства, а особливо молодого покоління, в процесах самоідентифікації та підвищення самосвідомості української нації. Завдяки архітектурній спадщині Луцького колегіуму здійснюються певні зв'язки і в студентському середовищі, що є проявом їх комунікативної функції. Вони втілюються через сприйняття зовнішньої форми пам'ятки як знаку, що символізує певні поняття, ідеї, здійснюючи зв'язок поколінь у часі та висловлюючи погляди сучасників на минуле [3].

Отже, історико-культурна спадщина, зокрема Луцький колегіум XVII ст., використовується з метою освітнього, морального, естетичного, культурного виховання. Реалізація виховної функції здатна сприяти процесам самоідентифікації, самоповаги та консолідації як колективу загалом, так і студентської когорти, що є надзвичайно важливими питаннями для сучасної України. Під час навчального процесу здобувачі освіти знайомляться з пам'яткою архітектури – Луцьким колегіумом та освітніми традиціями середньовічного Луцька, дізнаються про навчання, виховання та відпочинку тогочасного студентства (спудеїв).

Література:

1. Корчук І.В. Роки становлення і поступу. 400-річний шлях від колегіуму до технікуму. – Луцьк, 2006. – 300с.
2. Колосок Б. Костел та колегіум єзуїтів // Вечерський В. В., Годованюк О. М., Тиманович Є. В. та ін. Пам'ятки архітектури й містобудування України: Довідник Державного реєстру національного культурного надбання. Київ : Техніка, 2000.
3. Жукова О.В. Пам'ятки історії та культури України як специфічний вид культурної цінності // Культура України. Збірник наукових праць. – Випуск 33. – Харків, 2011. – 300 с.
4. <https://vcolnuft.volyn.ua/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-546-7-38>

ДОСЛІДНИЦЬКА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОЄКТУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Слободянюк О. М.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу науково-організаційної та кадрової роботи,
Інститут вищої освіти НАПН України
м. Київ, Україна*

Трансформаційні процеси, спричинені повномасштабною війною, актуалізують підготовку нової генерації науковців. Вища освіта,

зокрема підготовка докторів філософії, є одним із ключових чинників інтелектуального та соціально-економічного відновлення держави. У складних умовах воєнного часу наука набуває додаткової місії – виступати рушійною силою національної консолідації, технологічного розвитку та повоєнної відбудови.

Формування висококваліфікованого наукового потенціалу є умовою інтеграції України у європейський та світовий науково-освітній простір та забезпечення сталого суспільного розвитку через наукові інновації та дослідницькі практики. Підготовка здобувачів третього рівня вищої освіти передбачає оволодіння сучасними методами досліджень, розвиток критичного мислення, інноваційності та готовності до міждисциплінарної співпраці. Ці компетентності визначають здатність формувати людський капітал, необхідний для відбудови країни та сталого розвитку у післявоєнний час [1].

У цьому контексті особливої ваги набуває переосмислення ролі аспірантури як освітньо-наукової програми, що поєднує академічні традиції та сучасні виклики. Йдеться не лише про підвищення якості досліджень, а й про формування відповідальності перед суспільством та дотримання принципів дослідницької доброчесності. Важливість цього процесу посилюється вимогами відкритої науки, яка передбачає прозорість досліджень, вільний доступ до результатів і підвищену відповідальність науковців за достовірність та етичність оприлюднених даних.

В сучасних умовах імплементації принципів відкритої науки та посилення вимог до якості досліджень ключового значення набуває запровадження навчальної дисципліни з дослідницької доброчесності у процесі підготовки майбутніх науковців, яка б стала передумовою формування культури доброчесності. Систематичне вивчення принципів чесності, об'єктивності, відповідальності та прозорості у науковій діяльності сприяє: (1) *професійній передбачуваності*: знання про провадження наукових досліджень з врахуванням морально-етичних норм, правил, принципів, стандартів досліджень зміцнює довіру колег, інституцій та суспільства до результатів роботи науковця; (2) *інтеграції українських науковців до глобального дослідницького простору*: дотримання правил та стандартів, закріплених у документах ALLEA [2], UNESCO [3], Horizon Europe [4], сприяє включенню українських науковців до глобальних дослідницьких мереж; (3) *доброчесному портфолію науковця*: усвідомлення ризиків плагіату, фабрикації чи неправомірного авторства убезпечує дослідника від репутаційних втрат; (4) *ефективності і конкурентоспроможності дослідника*: здатність працювати з відкритими даними, оформлювати коректне цитування, вести прозору комунікацію підвищує якість наукової продукції та її вплив; (5) *відповідальність перед суспільством*: науковець, який провадить наукові дослідження доброчесно є прикладом відповідальності та служіння суспільному благу.

Вивчення теоретичних основ дослідницької доброчесності [5] та врахування позитивних практик університетів-освітніх лідерів [6;7;8] світу дозволили засвідчити важливість освітнього пропедевтичного підходу забезпечення дослідницької доброчесності в освітньо-науковому просторі. Провідні університети світу пропонують аспірантам курси з дослідницької доброчесності, що поєднують етичні принципи, управління даними, публікаційну етику та практики відкритої науки.

В Massachusetts Institute of Technology (далі — MIT) викладання Responsible and Ethical Conduct of Research є обов'язковим для аспірантів та охоплює теми: «Загальні засади та цінності науки», «Наукова доброчесність», «Планування досліджень», «Практика проведення досліджень», «Публікації та наукова комунікація» [9].

Imperial College London: Research Integrity курси з програми Ethics and Sustainability: (1) ознайомлюють з політикою закладу щодо захисту даних та академічної доброчесності; (2) навчають етичній грамотності, досліджувати та критично аналізувати етику наукових досліджень; (3) працювати над критичним осмисленням використання цифрових інструментів для професійних цілей: їхніх переваг та обмежень; (4) вмінні використовувати практику цитування та атрибуції в дослідженнях та опублікованих роботах [7].

В University of Oxford практикують викладання основного курсу «Дослідницька доброчесність» та додаткових, які присвячені темам: «Дослідницька доброчесність: вступний базовий курс», «Дослідницька доброчесність: належна дослідницька поведінка», «Дослідження за участю людей», «Дослідження, що включають використання тварин», «Інтелектуальна власність», «Конфлікт інтересів: визначення інтересів та подання декларацій», «Надійні дослідження та експертний контроль», «Уникнення плагіату» [10].

Огляд практики викладання в університетах свідчить про кілька важливих тенденцій у розвитку системи забезпечення дослідницької доброчесності у провідних університетах світу: (1) інституційну відповідальність: так, університети (MIT, Imperial College London, University of Oxford) не залишають навчання дослідницької доброчесності на рівні індивідуальної ініціативи науковців, а впроваджують структуровані, обов'язкові програми для аспірантів і дослідників. Це підкреслює їхню роль у формуванні культури відповідальності та доброчесності; (2) системність і багатовимірність навчання:

MIT зосереджується на базових цінностях науки та практичних аспектах проведення й оприлюднення досліджень; (3) Imperial College London акцентує на поєднанні провадження досліджень в етичний спосіб з цифровими інструментами та сталим розвитком, що відображає виклики сучасного наукового середовища; (4) University of Oxford пропонує різномірну та спеціалізовану підготовку (від базового

вступу до теми плагіату, конфлікту інтересів чи використання тварин у дослідженнях); (5) інтеграцію доброчесності та етики в дослідницьку практику: курси спрямовані не лише на ознайомлення з формальними нормами, а й на формування етичного мислення, критичного аналізу та практичних навичок (цитування, атрибуція, декларування конфліктів інтересів, планування досліджень); (6) профілактичний характер: викладання таких курсів слугує механізмом запобігання порушенням (недоборочесність, плагіат, неналежна поведінка), а не лише реагуванням на них; (7) узгодження з міжнародними стандартами: вимога до аспірантів опановувати принципи Research Integrity відповідає практикам, закріпленим у документах ALLEA, OECD, Horizon Europe, що демонструє інтеграцію університетів у глобальний науковий простір.

Література:

1. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах). Постанова від 23 березня 2016 р. № 261. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/261-2016-%D0%BF>
2. ALLEA. Європейський кодекс дослідницької доброчесності. Вид. 2023 р., переглянуте та доповнене (березень 2024 р.). – Берлін, 2023. – DOI: 10.26356/ECOC-Ukraine.
3. Recommendation on Science and Scientific Researchers, UNESCO [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unesco.org/en/recommendation-science>.
4. Horizon Europe National Contact Points Portal. Ethics, Research and Research Integrity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://horizoneuropencppportal.eu/academy/ethics-research-and-research-integrity>
5. Слободянюк О. М. Дослідницька доброчесність у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» // Теоретичні та методичні основи модернізації механізмів підвищення дослідницької спроможності університетів України у контексті імплементації концепції «Відкрита наука» та повоєнного відновлення України як сильної європейської країни : монографія / за ред. В. Лугового, І. Драч, О. Петрос. – Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2023. – С. 133–145.
6. Massachusetts Institute of Technology. Responsible and Ethical Conduct of Research (RECR). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://research.mit.edu/security-integrity-and-compliance/training-courses/responsible-and-ethical-conduct-research-recr>
7. Imperial College London. *Research Integrity, Ethics and Sustainability* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imperial.ac.uk/admin-services/early-career-researcher->

institute/learning-and-development/courses-by-programme/research-integrity-ethics-and-sustainability/

8. Imperial College London. *Research Integrity, Ethics and Sustainability*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.imperial.ac.uk/admin-services/early-career-researcher-institute/learning-and-development/courses-by-programme/research-integrity-ethics-and-sustainability/>

9. U.S. Department of Health and Human Services, Office of Research Integrity. Introduction to the Responsible Conduct of Research / Nicholas H. Steneck – Revised ed., August 2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ori.hhs.gov/sites/default/files/rcrintro.pdf>

10. University of Oxford. *Research integrity online training*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://researchsupport.admin.ox.ac.uk/article/research-integrity-online-training>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-546-7-39>

БЕЗПЕЧНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сокульський І. М.

*кандидат ветеринарних наук, доцент,
доцент кафедри внутрішньої патології та морфології,
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна*

Кот Т. Ф.

*доктор ветеринарних наук, професор,
професор кафедри внутрішньої патології та морфології,
Поліський національний університет
м. Житомир, Україна*

Освіта є ключовим чинником розвитку сучасного суспільства, забезпечуючи формування людського потенціалу, науково-технологічний та економічний прогрес держави [1, 2]. Вона сприяє соціальній згуртованості, інноваційному розвитку та інтеграції країни в глобальний освітній і науковий простір [3, 4]. Особливе місце посідає аспірантура як третя ланка освіти, що забезпечує відтворення науково-педагогічних кадрів і формує нове покоління дослідників [5].